

A Régiók Bizottsága véleménye – Az éghajlatváltozás régióspecifikus megközelítése az EU-ban a hegyvidéki régiók példája alapján

(2012/C 391/06)

A RÉGIÓK BIZOTTSÁGA

- megjegyzi, hogy a hegyvidéki régiók nagymértékben érzékenyek az éghajlatváltozásra, valamint fenntartja, hogy elő kell mozdítani az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodásnak egy szélesebb körű, az egyéni és kollektív rugalmasság növelésére irányuló projektbe történő integrálását, amely az összes, egymással szüzségyszerűen összefüggő környezeti, energetikai és társadalmi szempontot figyelembe veszi;
- megjegyzi, hogy 2013-ban az Európai Unió alkalmazkodást elősegítő stratégiát fogad el: alapvetően fontosnak tartja, hogy ennek az általános stratégiának legyen regionális és helyi vetülete, ahogyan az a Lisszaboni Szerződés 174. cikkében szerepel, és hogy tartalmazzon egy a hegyvidéki területeknek szentelt fejezetet;
- aláhúzza, hogy a hegyvidéki területek sebezhetősége várhatóan súlyosbodik az elkövetkezendő évtizedekben, ezért növelni kell a tudományos kutatást és létre kell hozni az információcsere jól működő rendszerét. Fontos, hogy az Európai Unió 2014–2020 közötti időszakra vonatkozó költségvetése kifejezetten tartalmazza az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodást célzó pénzeszközöket. Olyan politikákat kell kidolgozni, amelyek az általános érdekű szolgáltatások nyújtásának és az azokhoz való hozzáférésnek a javítását célozzák a különösen veszélyeztetett területeken;
- hangsúlyozza, hogy több hegyvidéki régió már megkezdte az alkalmazkodási stratégiák kidolgozását, és sürgető szükség van a célok koordinálására és az eredmények tanulmányozására. A jelenleg a hegyvidéki területek számos egyesülete, kutatási egysége és közigazgatási szerve között szétszórt kezdeményezéseket harmonizálni kell.

Előadó	Luciano CAVERI (IT/ALDE), Valle d'Aosta autonóm régió önkormányzatának tagja
Referenciaszöveg	Saját kezdeményezésű vélemény

I. POLITIKAI AJÁNLÁSOK

A RÉGIÓK BIZOTTSÁGA

Általános megjegyzések

1. megjegyzi, hogy az Európai Unióban az elmúlt években bőséges szakirodalom, valamint számos politikai dokumentum gyűlt össze, és sok tudományos projekt került végrehajtásra, amelyekből kiderül, hogy a hegyvidéki régiók milyen nagymértékben érzékenyek az éghajlatváltozásra, mivel egy korlátozott területen a tengerszint feletti magasság, a kitettség és a légköri, tengeri vagy szárazföldi áramlatok hatása szempontjából különböző környezeteket fognak össze. A hegyvidéki területeket az IPCC is az éghajlat szempontjából nagyobb kockázatot jelentő régiók (hot spot) közé sorolja. Ezenkívül az Agenda 21 (az 1992-es, riói Föld-csúcstalálkozó) 13., külön a hegyvidéki régióknak szentelt fejezete 4. pontjában megállapítja, hogy „az éghajlatváltozásra legérzékenyebb területekről” van szó. Ez a megállapítás a 2012 júniusában sorra kerülő Rio+20 konferencia keretében továbbra is aktuális. A hegyvidéki területeken található Európa legtöbb erdős területe, ezért ezek – a számottevő szén-dioxid-megkötés révén – elnyelő hatást fejtenek ki, emellett hozzájárulnak a levegő minőségének javításához, enyhítve a szennyezés káros következményeit. Ezenkívül jelentős vízi és táji erőforrásokat is biztosítanak. Ezek a területek azonban érzékenyek az éghajlat változásaira. A tengerparti övezetek mellett a hegyvidéki területek – éghajlatuk, gazdag élőviláguk, táji gazdagságuk, vízi erőforrásaik, kulturális és építészeti jellemzőik, hagyományaik és szokásaik miatt – a legfontosabb idegenforgalmi területek;

2. hangsúlyozza, hogy az éghajlatváltozás az Európai Unió – sőt, az egész világ – minden részét érinti, azonban az egy adott területre gyakorolt konkrét hatásai, következképpen az ezekre a hatásokra való felkészülés és válaszlépések sokféle tényezőtől függenek. Az éghajlatváltozásra adott minden válaszlépésnek tehát figyelemmel kell lennie a különböző térségek sajátos helyzetére. Az RB által képviselt helyi és regionális önkormányzatok tehát igen fontos partnerek a megfelelő megoldások kidolgozásában és végrehajtásában;

3. felhívja a figyelmet arra, hogy az elkövetkező években az Európai Unióban a helyi és regionális önkormányzatoknak elsősorban többek között az éghajlatváltozás és annak következményei által támasztott kihívással kell szembenéznük. Ebben az összefüggésben a legfontosabb az, hogy megtegyék a szükséges lépéseket a globális átlaghőmérséklet emelkedésének a lehető legnagyobb korlátozására (a hatások enyhítése), ugyanakkor a különböző szinteken fel kell készülni az elkerülhetetlen változásokra (alkalmazkodás);

4. kiemeli, hogy a hegyvidéki területek, amelyeket veszélybe sodor a gyors éghajlatváltozás, a biodiverzitás központjai: a Natura 2000 összes élőhelyeinek 43 %-a hegyvidéki területeken

található, és az élőhelyekről szóló irányelv II. és IV. mellékletében felsorolt 1 148 faj közül 118 a hegyekhez kötődik ⁽¹⁾;

5. rámutat, hogy a síkvidéki területeken csak kevés érzékelhető éghajlat-ingadozások a hegyvidéki területeken megerősödnek, és korai diagnózist tesznek lehetővé a széles körű éghajlatváltozási tendenciákkal kapcsolatban, egyedülálló megfigyelési lehetőséget nyújtva a tudományos kutatás számára, és kísérleti terepet kínálnak az alkalmazkodási politikák kidolgozásához és értékeléséhez;

6. ismételtlen leszögezi, hogy az éghajlatváltozás már folyamatban van, az alábbi következményekkel: növekszik a vízügyi kockázat (árvizek, földcsuszamlások), sérülékenyebbé válnak az egyének és az infrastruktúrák, csökken – különösen nyáron – a vízellátás (a hegyvidékekkel szomszédos területeken is), módosul a folyók vízhiánytartása (az alpesi régióban télen több áradásra, nyáron pedig több aszályra lehet számítani), a gleccserek visszahúzódnak (1850 óta az alpesi gleccserek tömegüknek mintegy kétharmadát veszítették el, és 1985 óta jelentősen felgyorsult ez a folyamat), az állandóan fagyott talaj területe csökken, rövidebb ideig marad meg a hótakaró, különösen 1 500 méteres magasság fölött, módosul a lavinák gyakorisága, veszélybe kerül a biodiverzitás, valamint a növényi és állati migrációk, módosul a téli és nyári idegenforgalom és a vízienergia-termelés gazdasági ágazata, bizonytalanságok alakulnak ki a mezőgazdasági termeléssel kapcsolatban, és károk keletkeznek az erdészet területén. Az alpesi környezet a gyors éghajlatváltozással kapcsolatos érzékenysége miatt olyan területté vált, amely „folyamatosan hátrányos helyzetben van”. Az Alpokban az elmúlt 150 évben mért hőmérséklet-emelkedés (+ 1,5 °C) kétszerese az egész Föld átlagának (+ 0,7 °C) ⁽²⁾. Az alpesi vízkészletek sérülékenységét 2009-ben megvizsgálta az Európai Környezetvédelmi Ügynökség ⁽³⁾;

7. aláhúzza, hogy a hegyvidéki hagyományok és kultúrák alapja a fontos felismerés, hogy a környezet által szabott határokat és lehetőségeket tudomásul kell venni. A szóban forgó terület erőteljes fizikai korlátozó tényezővel való kapcsolat lehetővé tette, hogy az idők folyamán a fenntarthatósággal és az erőforrások ésszerű használatával kapcsolatos kifinomult kritériumokat dolgozzanak ki. Az új technológiák segítségével ezek az alapértékek egy korszerűbb szemléletmódba illeszthetők, olyan ismeretanyagot és fejlődési modelleket hozva létre, amelyek nemcsak a hegyvidéki területek, hanem minden peremvidék számára hasznosak, és számos esetben egyetemes érvényűvé válhatnak (ilyen például az EU RURBAN-TCUM/Regionális Főigazgatóság keretében megvalósított vidéki-városi partnerségi modell);

⁽¹⁾ Európai Környezetvédelmi Ügynökség, "Europe's ecological backbone: Recognising the true value of our mountains" (Európa ökológiai gerince: Hegyeink valódi értékének felismerése), 6/2010. sz. jelentés.

⁽²⁾ JRC/WHO, "Impacts of Europe's changing climate" (Európa éghajlatváltozásának kihatásai), 4/2008. sz. jelentés: http://www.eea.europa.eu/publications/eea_report_2008_4.

⁽³⁾ EKÜ, "Regional climate change and adaptation. The Alps facing the challenge of changing water resources", (Regionális éghajlatváltozás és alkalmazkodás. A vízkészletek változása által előidézett kihívás az Alpok számára) 8/2009. sz. jelentés.

8. hangsúlyozza, hogy bár az éghajlatváltozás az emberi faj alkalmazkodóképessége számára soha nem látott kihívást jelent, egy összetettebb környezeti és az egész emberiséget érintő válságnak csupán egy részleges mutatója, amely többek között az alábbiakra hat ki:

- a megújuló természeti erőforrások (víz, erdők, halállományok, a biomassza kinyerése) rendelkezésre állása,
- az ökoszisztéma által nyújtott javak és szolgáltatások minőségromlása és mennyiségi csökkenése,
- a biodiverzitás csökkenése,
- az élelmiszer-termelés érzékenysége (az élelmiszerek magas fosszilisenergia-költsége, a megművelhető talaj területének csökkenése, a szén-, nitrogén- és foszforciklusok egyensúlyhiánya),
- a rendelkezésre álló ásványkincsek volumenének csökkenése,
- az olcsón rendelkezésre álló fosszilis energiaforrások csökkenése (az olajkitermelés csúcsa),
- levegő-, víz- és talajszennyezés, továbbá a biológiailag nem lebomló hulladékok felhalmozódása,
- demográfiai növekedés és migrációs hullámok (részben az éghajlatváltozás következtében);

9. nyomatékositja, hogy ezek a problémák a földrajzi területektől függően különféle gazdasági és társadalmi reakciókat váltanak ki, ezért nehezményezi, hogy az Európai Unió Közös Kutatóközpontjának 2009-es PESETA projektje, amely egyike azon kevés projektnek, amely elemzi az éghajlatváltozás gazdaságra gyakorolt hatását, a hegyvidéki területekre nem tér ki;

10. rámutat, hogy az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodásról szóló zöld könyvben (COM(2009) 147 final) az Európai Bizottság elismeri az éghajlatváltozás hatásainak regionális különbözőségét, valamint azt, hogy az összes kormányzati szinten együttműködése nélkül semmilyen alkalmazkodási stratégia nem lehet sikeres. Az alkalmazkodás hosszú távú, dinamikus folyamat, amely szoros kapcsolatot igényel a politikai döntéshozók, kutatók, szakértők, vállalkozók és helyi önkormányzati tisztviselők között;

11. üdvözli, hogy 2012 tavaszán megkezdődött a 2013-ra tervezett európai alkalmazkodási stratégia előkészítésére hivatott nyilvános konzultáció, és létrehozták a CLIMATE-ADAPT platformot, amely hasznos eszköz a bevált gyakorlatok példáinak összegyűjtésére, valamint a regionális és városi szintű tervezésre, és egy, a hegyekkel foglalkozó szekciója is van;

Célkitűzések

12. fenntartja, hogy elő kell mozdítani az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodásnak egy szélesebb körű, az egyéni és kollektív rugalmasság növelésére irányuló projektbe történő integrálását, amely az összes, egymással szüikszerűen összefüggő környezeti, energetikai és társadalmi szempontot figyelembe veszi;

13. megjegyzi, hogy 2013-ban az Európai Unió alkalmazkodást elősegítő stratégiát fogad el: alapvetően fontosnak tartja, hogy ennek az általános stratégiának legyen regionális és helyi

vetülete, ahogyan az az EUMSZ 174. cikkében szerepel. Kívánatos, hogy ez az alkalmazkodásról szóló európai stratégia tartalmazzon egy kifejezetten a hegyvidéki területeknek szentelt fejezetet;

14. ugyanilyen fontos, hogy az európai alkalmazkodási stratégia tartalmazzon egy kifejezetten a legkülső régiókról szóló fejezetet, amelyek nehézségeit és jellegzetességeit az EUMSZ 349. cikke is elismeri;

15. aláhúzza, hogy a hegyvidéki területek sebezhetősége várhatóan súlyosbodik az elkövetkezendő évtizedekben, ezért növelni kell a tudományos kutatást, és létre kell hozni az információcserre jól működő rendszerét. Fontos, hogy az Európai Unió 2014–2020 közötti időszakra vonatkozó költségvetése kifejezetten tartalmazzon az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodást célzó pénzeszközöket;

16. kéri, hogy az éghajlatváltozás által felvetett újabb problémákról lévén szó, dolgozzanak ki olyan politikákat, amelyek az általános érdekű szolgáltatások nyújtásának és az azokhoz való hozzáférésnek a javítását célozzák a különösen veszélyeztetett területeken;

17. hangsúlyozza, hogy az éghajlatváltozás hatásaihoz való alkalmazkodásnál nagyobb fontosságot kell tulajdonítani a hatások csökkentésének és az ahhoz rendelkezésre bocsátott forrásoknak. Csak akkor tudjuk megelőzni a helyi közösségeket érintő jövőbeli globális hőmérséklet-emelkedést, éghajlatváltozást és szélsőséges időjárási eseményeket, ha elérjük az üvegházhatásúgáz-kibocsátásnak az ENSZ Éghajlat-változási Keretegyezményében meghatározott jelentős mértékű világszintű csökkentését;

18. kijelenti, hogy egymással szorosan összefüggő fellépéseket kell meghatározni a jelenlegi problémák megoldására és a jövőbeliek kezelésére azokban az ágazatokban, amelyekre vonatkozóan már készülnek uniós programok, és meg kell jelölni, hogy ezek közül hányat kell az európai helyi demokrácia rendszerének alapján, a szubszidiaritás elvének megfelelően kezelni. Ilyenek például:

- a) az új épületek maximális energetikai hatékonyságának elérése és a már meglévők rehabilitációja;
- b) a hegyvidéki területek és a vidéki térségek építészeti modelljeinek fenntartása és támogatása, területrendezési és természetierőforrás-gazdálkodási tervek kidolgozásával, melyek révén a földspekulációt kizáró városfejlesztés valósulhat meg. Ezzel elkerülhető a mai tájak, ökoszisztémák, élőhelyek és védett területek állagromlása, valamint a vízi erőforrások és a talaj szennyeződése, továbbá elősegíthető a felelős turizmus fellendülése és így a hegyvidéki területek lakosságának helyben maradása;
- c) megújuló energiaforrások bevezetése a területek sajátosságai szerint (termikus napenergia- és napelemes energia, szélenergia, vízenergia, biomassza), ahol lehet, eljutva az energetikai önellátásig; integrált regionális energetikai tervek kidolgozása, vízzivattyúval működtetett villamosenergia-tárolók kezelése a fotovoltaiikus termelés tárolása függvényében;

- d) helyi és regionális szintű energetikai auditok előmozdítása;
- e) az energia- és anyagáramlások csökkentése az azonos élet-színvonalú helyi közösségekben (példa: 2000 W Társaság, ETH Zürich);
- f) a hulladékképződés csökkentése és maximális újrahasznosítás, a szerves hulladékokból képződő háztartási komposzt-termelés ösztönzése;
- g) a helyi élelmiszer-ellátási láncok újbóli aktiválása: minőségi mezőgazdaság, beleértve az állattenyésztést, elsősorban a helyi termelés és a turistákat célzó kereskedelem támogatására; kiemelten támogatva a talajmegőrzéses mezőgazdaságot (minimális talajművelés vagy a művelés elhagyása) és az ökológiai növénytermesztést és állattenyésztést;
- h) szabályozott erdőgazdálkodás az energetikai és építési célú fabiomassza kinyerésével kapcsolatban és az éghajlatváltozással kapcsolatos nyomás figyelembevétele mellett; annak biztosítása, hogy a biomasszából hőt előállító létesítmények méretezése ne haladja meg az éves erdészeti kitermelés szintjét; a véderdők fenntartása; a fenntartható erdőgazdálkodás támogatása, fa- és biomassza-termelés céljából, amelyek e területek gazdasági erőforrásai;
- i) az építőipar és az infrastruktúrák céljára történő földhasználat erőteljes korlátozása;
- j) a mobilitási igények csökkentése az informatikai hálózatok és az IKT, az informatizált szolgáltatások és a távmunka fejlesztése révén (amelyek az elhagyott hegyvidéki területek újbóli benépesítését és a turizmus jobb kihasználását is lehetővé tennék);
- k) a környezetvédelmi szempontból felelősségteljes és fenntartható turizmus támogatása; a turizmus európai megfigyelőközpontjának létrehozása, a falusi turizmus fejlesztése;
- l) a zöld gazdaság és az innováció előmozdítása a hegyvidéki területeken: energia, elektronika, ellenőrzési és nyomon követési rendszerek, tudományos kutatás és egyetemi képzési központok;
- m) képzés és kultúra: a közvélemény figyelmének felhívása az éghajlatváltozással kapcsolatos cselekvés sürgősségére

alapvetően fontos a jó gyakorlatok alkalmazása és az alkalmazkodási stratégia miatt, ezért elő kell mozdítani, hogy minél több környezetvédelmi téma szerepeljen az iskolai programokban, a nyilvánosság tájékoztatásának segítségével, például regionális „alkalmazkodási hivatalok” létrehozása révén, melyek a helyi kontextusba illő stratégiákat dolgoznak ki és tájékoztatást nyújtanának a polgárok számára. Egy példa erre az ausztrál *Victorian Centre for Climate Change Adaptation Research* (VCCCAR - www.vcccar.org.au), mely helyi szintre integrálja a *National Climate Change Adaptation Research Facility* (NCCARF - www.nccarf.edu.au) széles körű nemzeti politikáját;

- n) polgári védelmi és az éghajlati kockázat megelőzésére irányuló programok, infrastruktúrák, meteorológiai-hidrológiai előrejelző és riasztórendszerek, gyors interaktív információcsera a nyilvánossággal, kármegelőzési és mentőgyakorlatok révén;

19. hangsúlyozza, hogy több hegyvidéki régió már megkezdte az alkalmazkodási stratégiák kidolgozását, és sürgető szükség van a célok koordinálására és az eredmények tanulmányozására. A jelenleg a hegyvidéki területek számos egyesülete, kutatási egysége és közigazgatási szerve között szétszórt környezetvédelmi kezdeményezéseket harmonizálni kell;

20. kéri az elért eredmények nyomon követését és az intézkedések hatékonyságmutatóinak kidolgozását, a projektekkel kapcsolatban egy konzultációs célú, egységes adatbank és energianyilvántartás révén;

21. összegzőként kiemeli, hogy az éghajlatváltozás okaival és hatásaival minden szinten, számos különféle földrajzi közösségben és világviszonylatban is foglalkozni kell. Gyakran éppen a bolygó legszegényebb közösségeit érinti elsőként hátrányos módon az éghajlatváltozás, és ők különleges segítséget igényelnek. A jóváhagyott stratégiákban és nemzetközi szerződésekből megállapított prioritásoknak megfelelően európai uniós és tagállami forrásokat kell szentelni a hatáscsökkentésnek és az alkalmazkodásnak, azon a szinten használva fel azokat, amelyeken a legnagyobb hatást fejtik ki. Emiatt a helyi és regionális önkormányzatokat be kell vonni az éghajlatváltozás hatásainak csökkentésére és az azokhoz való alkalmazkodásra irányuló fellépések kialakításába, hogy a lehető legtöbb előny származzon szakértelmükből, tapasztalatukból és polgárközeliségükből.

Kelt Brüsszelben, 2012. október 10-én.

a Régiók Bizottsága
elnöke

Ramón Luis VALCÁRCEL SISO